

KYLMÄ SOTA JAKAA MAAILMAN

KYLMÄ SOTA JAKAA MAAILMAN

2

- sodan aikana yhteistyötä (USA/NL), mutta pian sodan jälkeen tilalle epäily ja syyttely: kilpailu johtoasemasta
 - poliittinen (ideologinen) ja taloudellinen kilpailu (kapitalismi/kommunismi); kilpavarustelu ja avaruuskilpailu
 - **SYITÄ:**
 1. USA: NL pyrkii levittämään kommunismia (Itä-Euroopan kohtalo)
 2. NL: Länsi pyrkii tuhoamaan sen (USA:n tukikohdat NL:n ympärillä)
 - vanhat kaunat: interventiot v. 1918 - 22
 3. Kilpavarustelu: USA:lla atomipommi -45, NL sai oman v. -49; vetypommit 50-l:n alussa jne... [duck and cover]
- kauhun tasapaino: ydinsota päättyisi molempien tuhoon

→ kauhun tasapaino: ydinsota päättyisi molempien tuhoon

3

STALIN LUO KANSANDEMOKRATIAT

- Saksan tuho jätti Itä-Eurooppaan voimatyhjiön, joka NL:n oli helppo täyttää
 - Itä-Euroopan maista ns. kansandemokratioita (= kommunistit valtaan)
 - Kreikka: NL tuki kommunisteja sisällissodassa
 - Turkki: NL vaati sotilastukikohtia

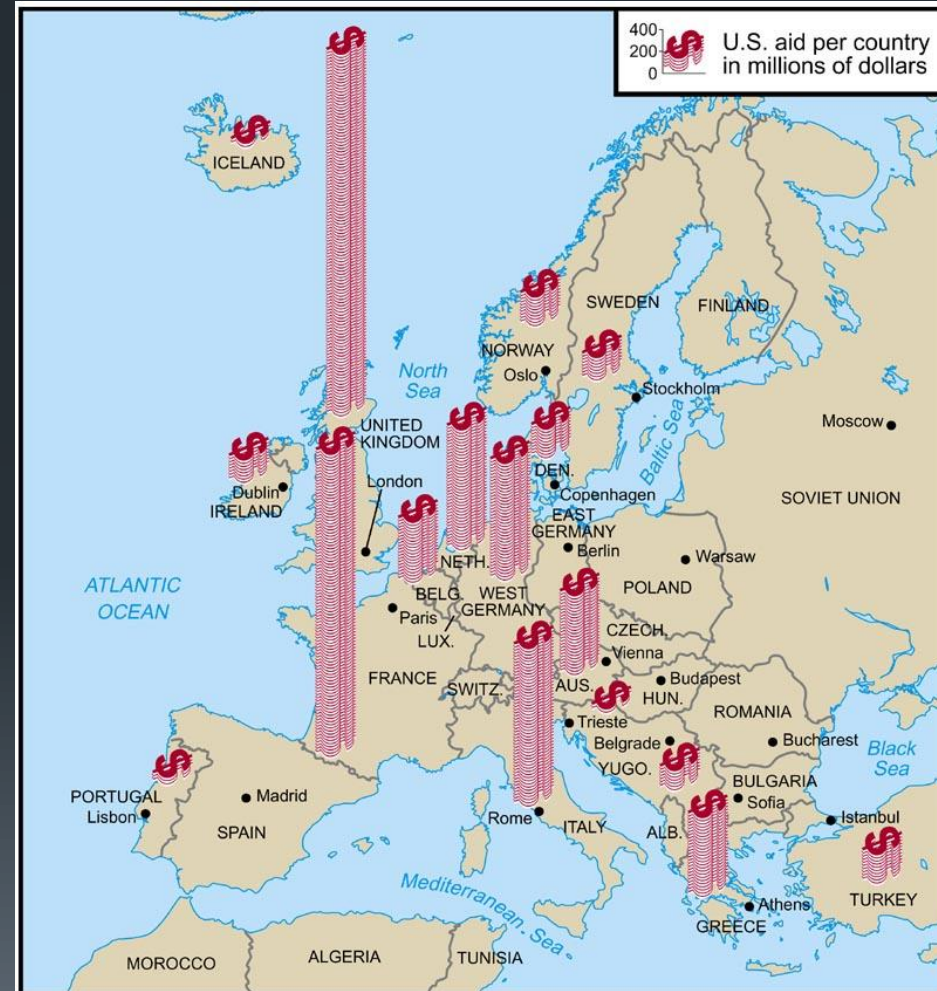

- o **Turkki: NL vaati sotilastukikohtia**

USA:N VASTAUS:

- Trumanin oppi: USA:n autettava "vapaita kansoja", koska kommunismin levitessä USA:n elintärkeät edut uhattuina (tuki Kreikkaa ja Turkia ym.)
- Marshall-apu: talousapua Euroopan jälleenrakentamiseen, jotta maanosa jaloilleen eikä kommunistille kasvualustaa
 - o NL ja kansandemokratiat kieltäytyivät avusta

→ perustivat SEV:n v. -49

MARSHALL PLAN AID TO EUROPE, 1948-1952

- NL ja kansandemokratiat kieltäytyivät avusta
→perustivat SEV:n v. -49

KYLMÄN SODAN KRIISEJÄ JA ASEELLISIA YHTEENOTTOJA

1. SAKSAN JA BERLIININ KYSYMYS

- sodan jälkeen Saksa ja Berliini jaettu 4 miehitysvyöhykkeeseen (USA, Engl., Ra ja NL): piti olla väliaikainen ratkaisu
 - kylmän sodan puhkeaminen 1945: Saksan kohtalosta ei sopua

- kylmän sodan puhkeaminen 1945: Saksan kohtalosta ei sopua
 - länsivallat yhdistivät vyöhykkeensä ja tekivät rahauudistuksen (myös L-Berliinissä) → NL toteutti [Berliinin saarron v. 1948 - 49](#)
 - tarkoitus näännyttää L-Berliini liittymään NL:n vyöhykkeeseen
 - länsi huolsi L-Berliiniä ilmasillalla (historian suurin ilmakuljetusoperaatio)
- Stalinin lopulta purettava saarto

- länsi ylläpiti L-Berliiniä ilmasillalla
→ Stalinin lopulta purettava saarto
- saarto eli 1. Berliinin kriisi varmisti Saksan kahtiajaon 1949
 - lännen vyöhykkeistä kapitalistinen BRD (Länsi-Saksa)
 - mukaan v. -49 perustettuun lännen sotilasliitto Natoon

- NL:n vyöhykkeestä sosialistinen DDR (Itä-Saksa)
 - mukaan v. -55 perustettuun NL-johtoiseen Varsovan (sotilas)liittoon

- o mukaan v. -55 perustettuun NL-johtoiseen Varsovan (sotilas)liittoon

2. KIINAN SISÄLLISSOTA (1926 – 1949)

- Kiinassa sisällissota kommunistien ja hallitsevan kuomintang-puolueen välillä
 - o tauko keskinäisessä vihanpidossa 1937-45 Japanin maahantunkeutumisen torjumiseksi (sisällissotaan taas 1946)
 - o NL tuki kommunistiosapuolta runsaskätisesti v. -45 alkaen
 - o 2. maailmansodan jälkeen USA alkoi aseistaa kuomintangia Trumanin opin mukaisesti
- Mao Tsedongin johtamat kommunistit voittivat sodan 1949: Kiinasta NL:n mallin mukainen kommunistivaltio
 - ⇒ NL:n vaikutusvalta Aasiassa ja koko kommunistinen leiri vahvistuivat merkittävästi
 - ⇒ USA:n tukema hävinnyt Jiang Jieshi joukkoineen vetäytyi Formosan saarelle: perustivat Taiwanin valtion
 - o Kiina ei koskaan tunnustanut, säilynyt lähinnä USA:n tuella

- Kiina ei koskaan tunnustanut, säilynyt lähinnä USA:n tuella

3. KOREAN SOTA (1950-53)

- II ms:n jälkeen USA ja NL miehittivät ja jakoivat Korean niemimaan → kommunistinen P-Korea ja kapitalistinen E-Korea
- miehitysjoukkojen poistamisen jälkeen P-Korea aloitti sodan E-Korean valtaamiseksi → valloitti nopeasti lähes koko maan (NL aseistanut)

→ valloitti nopeasti lähes koko maan (NL aseistanut)

■ YK valtuutti USA:n E-Korean avuksi (NL ei turvallisuusneuvostossa käyttämässä vetoa)

→ USA + liittolaiset työnsivät P-Korean takaisin ja valtasivat puolestaan sen lähes kokonaan

→ Kiina lähetti apujoukkoja P-Korealle

→ USA:n pakko peräytyä

○ vaadittiin ydiniskua Kiinaan

■ aselepo aikaan v. -53: status quo (38. leveyspiiri rajaksi)

■ USA ja NL tukeneet sodassa omaa liittolaistaan, mutta välttäneet keskinäisen sodan

■ Koreoiden suhteet sodan jälkeen tulehtuneet: aseellisia välikohtauksia ja uuden sodan uhkia aivan viime vuosinakin; P-Korealla pitkän kantaman ohjuksia ja todennäköisesti myös ydinaseita

...P-Korealla pitkän kantaman ohjuksia ja todennäköisesti myös ydinaseita

KOLMANNEN MAAILMAN SYNTY:

11

- siirtomaiden itsenäistyminen 1940-luvun lopulta alkaen
 - kylmä sota ulottui itsenäistyneisiin siirtomaihin asti: NL pyrki auttamaan niissä valtaan omia tukijoitaan (USA tietenkin vastapuolten tukena)
 - esim. Etiopia, Angola, Intia ja monet arabimaat läheisiin suhteisiin NL:n kanssa

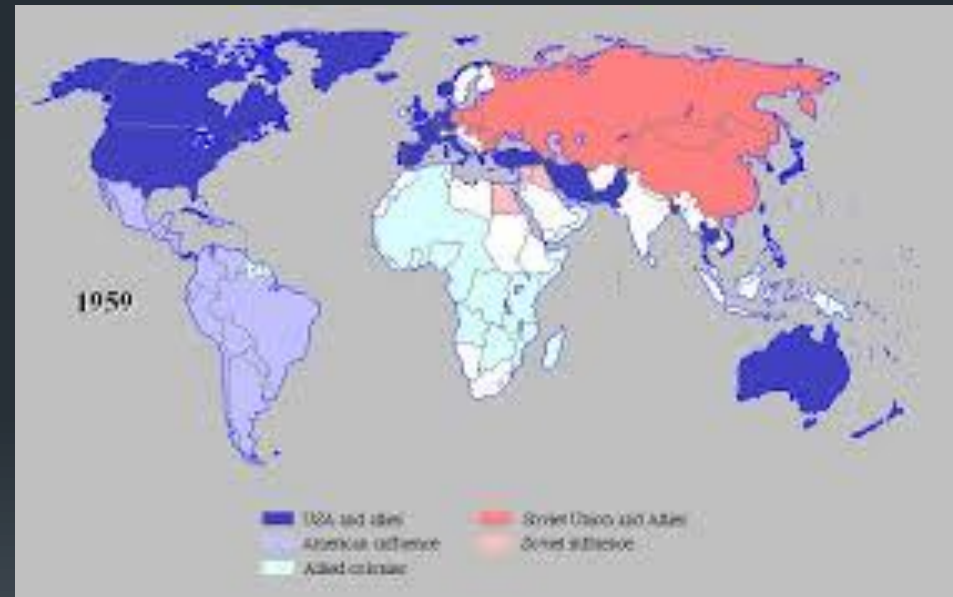

- esim. Etiopia, Angola, Intia ja monet arabimaat läheisiin suhteisiin NL:n kanssa

12

USA:N VAIKUTUSPIIRIN KASVU:

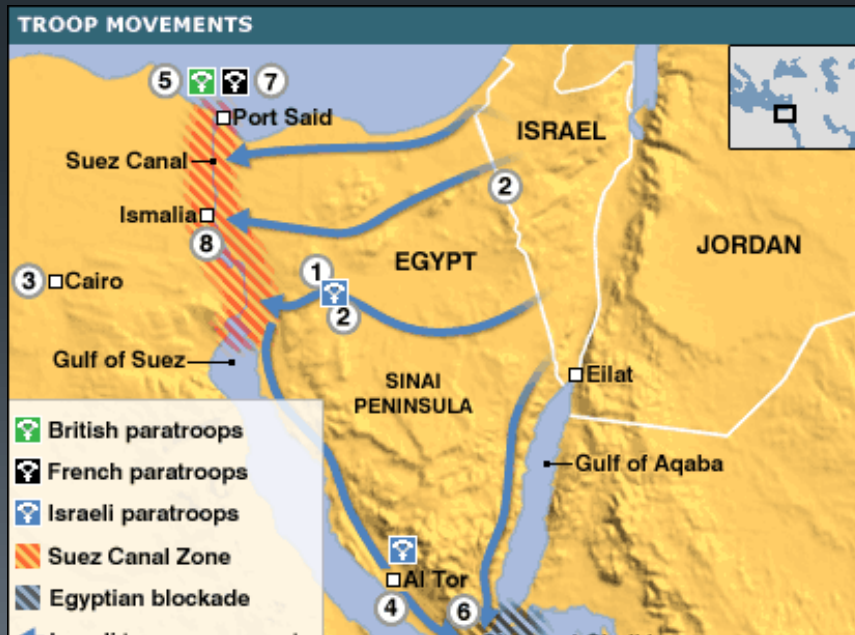
- McCarthyismi: suoranaisia kommunistivainoja USA:ssa
 - kommunisteja tai heiksi epäiltyjä erotettiin viroistaan tai jopa karkotettiin maasta tuhansittain (esim. R. Oppenheimer, C. Chaplin)
- sotilastukikohdat: pyrki saartamaan NL:n hankkimalla tukikohtia kaikkialta sen ympäriltä
 - Japanin kanssa rauha 1951: Japanista vahva liittolainen Kaukoitään
- Stalinin kuolema 1953 ja ”Geneven henki”: kylmä sota laantui hetkeksi ja voitiin jopa sopia asioista neuvotellen
 - Itävallan miehityksen lopetus, Indokiinan jako
- 50-l:n puolivälin jälkeen suhteet alkoivat kiristyä uudelleen (Nikita Hruštšov NL:n johtajaksi)

- 50-l:n puolivälin jälkeen suhteet alkoivat kiristyä uudelleen (Nikita Hruštšev NL:n johtajaksi)

4. SUEZIN KRIISI (1956)

- Egyptin presidentti G. A. Nasser pyrki teollistamalla vahvistamaan köyhän maansa
→ Assuanin pato tuottamaan energiaa
- Egypti osti aseita NL:lta (Israel)
→ länsi epäsi lainan
- NL rahoitti padon; Nasser kansallisti Suezin kanavan (Engl & Ra)
- Israel, Ranska ja Englanti yhteiseen sotatoimeen Egyptiä vastaan

- NL uhkasi Englantia ja Ranskaa ydinaseilla, elleivät peräänny
→ USA NL:n tueksi !!!!
(ettei NL:sta arabien "sankaria")
→ hyökkääjien taivuttava YK-
rauhanturvaajien väliintuloon
⇒ Karvas opetus Ranskalle ja Englannille maailman muuttumisesta

⇒ Karvas opetus Ranskalle ja Englannille maailman muuttumisesta

14

5. BERLIININ TOINEN KRIISI (1958-61)

- NL:n johtaja Nikita Hruštšev vaati Berliinin aseman selvittämistä
 - DDR:llä pakolaisongelma: Berliini portti länteen (lähes 3 milj. pakeni)

→ Berliinin muuri 1961:
eristi länsipuolikkaan
(pako tyrehtyi)

AVARUUDEN VALLOITUS

- v. 1957 NL laukaisi maata kiertävälle radalle 1. satelliitin (Sputnik)
- USA pelästyi NL:n teknistä etumatkaa
 - avaruusraketti = mannertenvälinen ohjus!!
- seurauksena kiihkeä kilpajuoksu avaruuslentojen saralla ([arvovaltakysymys](#)) NL sai 1. elollisen ja 1. ihmisen avaruuteen
 - Laika-koira 1957, Juri Gagarin 1961
 - USA pääsi edelle 1969: 1. miehitetty kuulento
 - USA:n miehitetyn avaruusaseman perustamiseen 70-luvulla NL vielä pystyi vastaamaan, muttei enää avaruussukkulaohjelmaan

- USA:n miehitetyn avaruusaseman perustamiseen 70-luvulla NL vielä pystyi vastaamaan, muttei enää avaruussukkulaohjelmaan

15

6. KUUBAN OHJUSKRIISI 1962 (kylmän sodan pahin vaihe!)

- Fidel Castro valtaan Kuubassa 1959: kansallisti USA:n omaisuutta
 - USA asetti kauppasaartoon ja tuki Kuuban vastavallankumouksellisia
 - NL yhteistyöhön Kuuban kanssa
- NL asensi ydinohjuksia Kuubaan v. -62
 - USA asetti laivastosaarron pakottaakseen poistamaan ohjukset
 - äärimmäinen ydinsodan uhka!!!
 - NL taipui kompromissiin: ohjukset pois sekä Kuubasta että Turkista
 - NL:n kovan linjan miesten mielestä Hruštšov häpäisi maan arvoavan perääntymällä (syrjäytettiin 1964)
- sodan partaalla käyminen pelästytti supervallat
 - luotiin kuuma linja, eli suora puhelinyhteys supervaltajohtajien välille
 - ydinaseriisunta ja liennytyt alulle (tuloksia 60-luvun lopulta alkaen)

- ydinaseriisunta ja liennytyt alulle (tuloksia 60-luvun lopulta alkaen)

16

7. VIETNAMIN SOTA (1946-54 JA 1960-75)

- Japani valtasi Ranskan Indokiinan siirtomaan 2. ms:n aikana
 - sodan jälkeen Ranska palasi takaisin → kommunistisissit Ho Tsi-Minh:n johdolla sissisotaan karkottaakseen Ranskan
 - Dien Bien Phu -54: sissit löivät Ranskan joukot (ratkaisu)
- Geneven konferenssi -54: Indokiina jaettiin kommunistiseen Pohjois-Vietnamiin ja kapitalistiseen Etelä-Vietnamiin
- kommunistinen. FNL-sissiliike (Vietcong) jatkoi sotaa E-Vietnamin yhdistämiseksi P-Vietnamiin
 - USA: sotilasneuvonantajia ja aseita etelälle
 - Trumanin oppi ja dominoteoria = kommunismin eteneminen pysäytettävä
 - lopulta USA:n armeija Vietnamiin (600 000 miestä)
 - suurpommitukset, siviilisurmat, kasvimyrryt
 - sissit silti aina askeleen edellä
 - sensuroimaton [TV-sota](#): maailman ja kotirintaman mielipide sotaa vastaan (miljoonamielenosoituksia)

- sensuroimaton TV-sota: maailman ja kotirintaman mielipide sotaa vastaan (miljoonamielenosoituksia)

17

- supervallan massiivinen sodankäynti tehotonta kekseliäitä sissejä vastaan
 - pyrkimys sodan "vietnamilaistamiseen"
 - aselepo -73: USA vetäytyi Vietnamista (jätti aseita E-Vietnamille)
 - USA:n tunnustettava nöyryyttävä tappio
 - talous kärsinyt kallista sodasta, maineelle kova kolaus
- pian USA:n vetäydyttyä sota puhkesi uudelleen
 - Saigonin hallitus kukistui 1975; kahtia jaettu maa yhdistettiin seuraavana vuonna sosialistiseksi Vietnamin tasavallaksi

→ Saigonin hallitus kukistui 1975; kahtia jaettu maa yhdistettiin seuraavana vuonna sosialistiseksi Vietnamin tasavallaksi

18

KOMMUNISTIMAIDEN VÄLIENSELVITTELY

- NL:n ja Kiinan suhteet huononivat Hruštšovin aikana
 - Maon Kiina olisi halunnut NL:lta jyrkempiä toimia (Korea, Kuuba)
 - 60-l täydellinen välirikko → rajakahakoita Ussuri-joella
- USA löi kiilaa Moskovan ja Pekingin välille parantamalla suhteitaan Kiinaan 70-l:n alussa (ns. pingpong -diplomatia)
- NL murskasi Tšekkoslovakiassa ns. Prahan kevään 1968
 - Brezhnevin oppi: jos kommunismi uhattuna jossain maassa, NL:lla oikeus väliintuloon
 - toteutettu jo Unkarin kansannousun kukistamisessa v. -56 sekä DDR:ssä ja Puolassa 50-luvun alussa

- toteutettu jo Unkarin kansannousun kukistamisessa v. -56 ja DDR:ssä ja Puolassa 50-luvun alussa

19

8. AFGANISTANIN SOTA 1979 -

- NL lähetti joukkoja naapurimaa Afganistaniin v. -79
 - tukemaan kommunistihallitusta muslimisissejä vastaan
 - halu päästä Persianlahden öljyalueiden tuntumaan (valtapolitiikka)
 - halu torjua kiihkoislamilaisuuden etenemistä (muslimeja NL:ssakin)
- USA, Pakistan ja monet arabimaat aseistivat sissejä
 - sota kallis NL:lle (kalusto- ja miesmenetykset suuret)
- NL:lle kävi kuten USA:lle Vietnamissa: sissit etevämpiä kuin supervallan raskas sotakoneisto
- NL:n poistuttava v. -89 nöyryyttävästi hävinneenä (itse sota jatkuu yhä)
 - raskas sota yhdessä kalliin asevarustelun kanssa romahdutti NL:n talouden → sekasorto, jonka seurauksena koko Neuvostoliitto hajosi
 - v. 1991 (reunatasavallat itsenäistyivät, Venäjä NL:n "perilliseksi")

- v. 1991 (reunatasavallat itsenäistyivät, Venäjä NL:n "perilliseksi")

ARVIO KYLMÄSTÄ SODASTA

- n. 45 vuotta ideologista taistelua, kilpavarustelua ja välillisiä sotia
 - välillä lämpimämpiä kausia
 - Geneven henki -55: suurvaltajohtajien tapaamiset alkoivat
 - 1970-l:n liennytysspolitiikka: ETYK ja ase- rajoitussopimukset (Salt)
 - NL:n viimeisen johtajan Gorbatšovin ja USA:n pres. Bushin tekemien aserajoitus- ja Saksan yhdistämissopimusten v. 1989 ja -90 katsotaan lopettaneen kylmän sodan (rikkaampi USA voitti, koska NL romahti taloudellisesti)
- ... Nyt vuonna 2014 Venäjän ja länsimaiden suhteet ajautuneet tilaan, jossa kylmän sodan haamu voi olla nousemassa haudastaan.

